

Mihael Hórnik.

(Spominska beseda. — Napisal dr. Fr. L.)

Dné 22. svečana t. l. je umrl v Budišinu voditelj lužiških Srbov, izvrstni lužiški pisatelj in kanonik budišinskega kapitula, Mihael Hórnik. Neizrekljiva in res nenadomestljiva je ta izguba za lužiške naše slovanske brate; zato umevamo, zakaj je novica o njegovi smrti pretresla vsako slovansko srce. Ni torej čuda, če odmeva žalost tudi v našem listu; ni čuda, da se spominjamo tukaj njega — vzornega katoliškega duhovnika in nad vse delavnega rodoljuba, katerega je spoštovalo vse, kar ima kaj čuta za čast, katerega objokuje sedaj vse, kar umeva, kaj je bil Mihael Hórnik svojemu malemu srbskemu narodu. Po dveh poročilih, kateri je objavil pokojnikov prijatelj Ad. Černý v če-

škem listu „Světozoru“, sestavili smo kratek življenjepis Hórnikov in opisali njegovo književno delovanje. Upamo, da bode to ime tudi pri nas uživalo zasluženost čast in vnemalo taka srca, katerim ljubezen do naroda ni prazna beseda, ampak Bogu posvečena vrlina.

„DOM in SVET“ 1894, št. 8.

Naš list je nekoliko že govoril o Lužičanih in objavil nekaj slik iz Lužic, zlasti sliko glavnega mesta Gornjih Lužic, Budišina (Bautzen). Tu v gornjih Lužicah se je rodil naš Mihael

Hórnik in sicer v katoliški vasi

Vorklecih dné 1. kimovca 1833.

Po šolanju v domovini je bival devet let v Pragi (1847—1856).

Hodil je v malostransko gimnazijo, potem pa prestopil na bogoslovno fakulteto. Poleg bogoslovskih nauk je poslušal tudi predavanje o slovanskem in primerjajočem jezikoslovju. V Pragi se je navzel vroče domovinske ljubezni, pa si pridobil tudi temeljitega znanja, katero oboje je zanašal v svojo domovino. Poslednja štiri leta je bil v Pragi „starši“ „Serbov-

Mihael Hórnik.

ke“, t. j. srbskega društva bogoslovcev lužiškega semenišča.

Dné 24. kimovca l. 1856. so ga posvetili za mašnika in potem nastavili za kateheta in kapelana pri dekanijiški cerkvi sv. Petra v Budišinu. V tej službi je ostal pet let; le za malo časa

so ga bili deli l. 1858. za kapelana v Šerahovu. L. 1861. ga nastavijo za drugega, leto potem za prvega kapelana lužiške cerkve Matere Božje v Budišinu. Pri tej cerkvi je bil tudi župnik od l. 1871. do l. 1891. Jeseni l. 1889. so ga imenovali za kanonika kapitula budišinskega, leto pozneje za kanonika-skolastika. S tem odlikovanjem je dobil tudi drugo, državno odlikovanje, namreč viteški križ reda Albrehtovega I. vrste zaradi zaslug za cerkev in slovstvo. To nam priča, da si prave zasluge povsod pridobivajo priznanja.

Po teh kratkih črticah si oglejmo njegovo književno delovanje. Še ko je bil bogoslovec v Pragi baval se je Hórník marljivo z uravnavo lužiškega pravopisa. Lužičani imajo tri pravopise: latinski in dvojni nemški (v frakturi) in sicer katoliški in evangelijski. Da bi združil vse Srbe v pravopisu, začel je izdajati l. 1863. vsakih štirinajst dni list „Katholski Posol“, ki je bil glasilo družbe sv. Cirila in Metoda. Sestavil je bil novi pravopis v frakturi, popravivši stari katoliški pravopis. Upal je, da se bodo tudi evangelijski poprijeli tega pravopisa. Polagoma bi bil potem privadil narod latince in Lužičani bi bili dobili primeren pravopis. Toda evangelijski niso hoteli o tem nič slišati in lep načrt se je razbil ob stari slabosti slovanski — nejedinstvi in trmoglavosti. Iz tega tudi vidimo, koliko srečo so pridobili nam Slovencem oni možje, ki so ustanovili jednoten pravopis.

Lužičani imajo, kakor mi Slovenci, svojo Matico, Matico Srbsko (Serbsko). V tem slovstvenem zavodu, ustanovljenem l. 1847., opravljal je Hórník vse službe. Od l. 1858. je bil društveni tajnik, leta 1873. je postal podpredsednik, l. 1882. pa predsednik, kar je ostal do svoje smrti. Tudi je bil od leta 1868. urednik „Časopisa Mačicy Serbskeje“. — V tem listu je veliko spisov Hórnikovih, največ jezikoslovnih in slovstveno-zgodovinskih. Znal je lepo pisati svojo materinščino, pa jo je tudi pridno likal, čistil in bogatil. To se vidi najjasneje v „Novem Zakonu“, v katerem se kaže njegova velika spretnost v jeziku. Poleg jezikoslovja se je bavil tudi z narodnimi pesmami, z narodnim blagom v obče, in objavljaj svoje spise tudi v drugih

lužiških časopisih: v Lužičanu, Katholskem Poslu in Lužici.

Leta 1858. in 1859. je urejeval Měsačný Přidawek, prilogo Serbskih Novin; ta priloga je prvi srbski čisto leposlovni list. Urejeval je tudi druge srbske liste: Katholski Posol, Serbske Novine, ustanovil časopis Serbski hospodar in sodeloval pri vseh drugih lužiških listih razven evangelijskih. Uredil je tudi dva letnika lužiške pratike z imenom „Pratyja“.

Njegova večja in posebej natisnjena dela so: *Historija serbskeho naroda* (1884), ki je samo obdelana knjiga V. Boguslawskega: Rys dziejów serbo-lużyckich; *Čitanka*; *Maly wubjerk narodneho a nowišeho pismowstwa hornjo-lužiskih Serbow* (1863); *Krótkie stawizny nabožnistwa* (1861); *Genowefa* (po Schmidu 1866 in 1884 že tretja izdaja); *Prěnja čitanka za serbske katholske wučerńje* (učilnice, šole) *w Hornjej Lužicy* (1866); *Pobožny spěwar* (1879); *Pobožny wosadnik* (1889); poleg Novega Zakona so izšle *Biblijske stawizny* (zgodbe sv. pisma l. 1890.). Hórník je pisal tudi češki, poljski, ruski in nemški v razne časopise.

Poslednja tri leta ni bil Hórník dobro zdrav; vendar se ni nihče bal, da bi mu utegnili kmalu ugasniti luč življenja, ker je bil krepak. A imel je dela obilo in malo pred smrtjo je pisal prijatelju: „Mam všelake dzěla, tak zo mje runje hłowa boli. Tuž so wukhadžam.“ (Imam vsakovrstnega dela, da me zares glava boli. Tudi se izprehajam.) Obilno delo je skoro gotovo pospešilo njegovo smrt. Dne 22. svečana, v četrtek, ob 5. uri popoldne je umrl nagloma, prejemši še sveto odvezo; zadela ga je kap. Pogreb je bil jako veličasten v ponedeljek, 26. svečana. V Budišinu se je sešlo jako veliko ljudstva, ki je plakalo za svojim vodnikom, svojim očetom. V hramu sv. Petra mu je govoril njegov bivši kapelan in sedanji župnik o. Jakob Skala ganljive besede: „Za teboj žaluje tvoje ljudstvo, tvoj narod, katerega si tako verno vodil v dneh dobrih in zlih.“

Jednako pretresljivo je govoril tudi kanonik Werner nad odprtim grobom.

Narod srbski čuti hudo izgubo, a zaveda se tudi, da po poti Hórnikovi pride do zmage, napredka in sreče. Hórník je budil v svojem

narodu prav to upanje, da pridejo za njegove rojake še boljši dnevi. In to nado je zajemal iz zgodovine svojega naroda. Če ga niso uničile niti najhujše dosedanje borbe, težave, trpljenje in poskušnje, tudi v bodočnosti ga ne morejo uničiti. L. 1849. so izdali šesti pot srbsko-protestantovsko biblijo. Narodni nasprotniki so ugovarjali, čemu bi se tiskala, saj je nihče ne kupi. Natisnili so 2000 izvodov in jih razprodali. Če se kaže tolika moč samo pri enem delu naroda, kaj porečemo šele o celoti!

Žal, da ni narod jedne vere! Ko bi bil jedin v veri, bil bi trden v slogi in nepremagljiv. Kako umeva katoliški duhovnik delovati za narod, kako umeva on zgodovinsko nalogo narodovo, to nam kaže sijajni vzgled Hórnikov.

Kako vspodbuden je ta vzgled za nas Slovence! Gotovo smo srečnejši, kakor so lužiški

Sloveni. A poznati moramo vsi, poznati morajo vsaj razumniki nalogo svojo in nalogo cellega naroda. Če nas prešine tako spoznanje, če res ljubimo rod svoj, ne bomo pokorno stopicali za onimi ptujci, ki nam ponujajo kulturno blago dvomljive vrednosti, ki zanašajo v naš rod sovraštvo do vere, cerkve in njenih služabnikov, ki odrivajo onega duha, ki se je ohranil v narodu do novejšega časa. Marveč v močni ljubezni do cerkve katoliške, in porabljač vso njeno pomoč bomo povzdignili moči narodove do vrhunca, tako ga oblažili in okrepili tukaj, pa osrečili za bodočnost in tudi za večnost.

*Vrli rojak na severu, po duhu in stanu brat,
v miru počivaj!*

Jutro.

Meglica vlažna vzduh opaja,
Po brdih leno spè,
K nebeški luči solnca vstaja,
Dokler je ne razdmè.

Jutranji veter diha v drevji,
Poljublja rosna tlà,
Usiplje cvete na vejavi
Vonjivega bezgà.

Prijetno s hladom svojim boža
Vzbujeno slednjo stvar.
Med travo gosto solnčna roža
Pozdravlja prvi žar.

Vijolica pod grmom skrita
Cvetoči gleda mak,
Molčé z vonjavo mu očita,
Da zrè ponosno v zrak.

Razume v srci vsako ptico,
Ki v vejah žvrgoli,
Šepèt vetrov, celó cvetico,
Ki nema v svet dehti.

Pod nebom gostolí škorjanec
Oživljen, čil in mlad,
Na vzari njive dober znanec
Odpeva mu, strnad.

S senico kramolja menišček
Na višnji cvetnih vej,
Prepeva z zebo solncu lišček:
O grej nas, žarek, grej!

Anton Medved.

V prirodi.

Zapusti, človek, tesno sobo,
Kjer v dvomih plavaš sam;
Uživaj vesne solnčno dobo,
V prirode pridi hram!

Odpri tu vrata duši svoji,
Odpri oko, posluh;
Z napevi, žarki se napôji,
Ki zlivajo se v vzduh!

Ubrani spev, nebó sijajno,
In cvetje krog in krog,
Na stvarstvo strmi veličajno
In vprašaj: je li Bog?

Učene knjige bereš mrko,
Zjasné li v duši mrak?
Poglej prirodo — živo črko,
Močí je višje znak.

Anton Medved.

*Invisibilia enim ipsius . . . per ea,
quae facta sunt, intellecta conspiciuntur.*

Ep. ad Rom.